

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Про банки і банківську діяльність: закон України від 07.12.2000 № 2121-111 // [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14)

2 Річний звіт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2002 рік: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>

3 Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2004 рік: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>

4 Річний звіт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2006 рік: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>

5 Річний звіт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2005 рік: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>

6 Річний звіт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2003 рік: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>

7 Річний звіт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2007 рік: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>

8 Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР // [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр)

9 Про підприємства в Україні: закон України від 27.03.1991р № 887-і XII // [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/887-12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/887-12)

10 Про господарські товариства: закон України від 19.09.1991 № 1576-р XII // [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12)

11 Про цінні папери і фондову біржу: закон України від 18.06.1991 № 1201-XII // [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1201-12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1201-12)

12 Миркин Я.М. Ценные бумаги и фондовый рынок [Текст] / Я.М. Миркин; М, Перспектива, 1995 - 488с.

13 Мозговий О.М. Фондовый рынок: навч. посібник [Текст] / О.М. Мозговий; К.: КНЕУ, 1999. - 316 с.

14 Борщ Л. М. Инвестування: теорія і практика / [Текст] Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. / Л. М. Борщ, С. В. Герасимова. - К.: Знання, 2007.- 685с.

15 Калина А.В. Учебное пособие. 2-е изд. Рынок ценных бумаг (теория и практик) [Текст] / А.В. Калина, В.В. Корнев; К.: МАУП, 1999. - 296с.

16 Ільченко-Сюйва Л. Ринок фінансових послуг в Україні: проблеми і перспективи розвитку [Текст] / Л. Ільченко-Сюйва; Вісник ХНАДУ. — 2007. - № 12.-С. 35.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 351.314

ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Колмакова О.М., к.е.н, доцент,
Смачило В.В., к.е.н, доцент, (ХНУБА)*

Визначено важливість стану соціально-демографічної сфери для забезпечення національної безпеки України. Проаналізовано соціально-демографічну ситуацію в Україні на даному етапі розвитку.

Ключові слова: національна безпека, демографічна безпека, соціально-демографічна сфера.

ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

*Колмакова Е.Н., к.э.н., доцент,
Смачило В.В., к.э.н., доцент, (ХНУСА)*

Обосновано важность состояния социально-демографической сферы для обеспечения национальной безопасности Украины. Проанализировано социально-демографическую ситуацию в Украине на данном этапе.

Ключевые слова: национальная безопасность, демографическая безопасность, социально-демографическая сфера.

DEMOGRAPHIC ASPECTS OF NATIONAL SAFETY UKRAINE

*Kolmakova E.N.,
Smachilo V.V.*

Justified by the importance of the state of socio-demographic areas for national security of Ukraine. Analyzed the socio-demographic situation in Ukraine at this stage.

Keywords: national security, population security, socio-demographic area.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Інтенсифікація інтеграційних процесів у світі вимагає поглибленої уваги з боку уряду України до національної безпеки держави. Це вимагає всебічного та регулярного аналізу всіх складових, які її забезпечують. Однією із них є соціально-демографічна сфера, аналіз стану якої представлено в даній публікації, що дозволяє обґрунтувати її значущість для забезпечення національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями національної безпеки держави останнім часом переймається все більша і більша кількість як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Серед науковців, які приділяли увагу її соціально-демографічному аспекту, треба виділити Е.М. Лібанову, В.М. Гейця, інших членів авторського колективу [9], О.Й. Хомина [11], О. Качана і Я. Турчина [12] та інших.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. В роботі представлено огляд законодавчої бази щодо національної безпеки України та аналітичне обґрунтування важливості соціально-демографічної сфери в забезпеченні національної безпеки держави на сучасному етапі.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз демографічної ситуації в аспекті національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження
Питання забезпечення безпечного образу життя, ведення бізнесу, існування постає актуально як перед кожним окремим жителем планети, так і перед будь-якими угрупованнями як формального, так і неформального характеру. Дане питання відображено й в українському законодавстві в Законі України «Про основи національної безпеки» [3], де надано визначення національної безпеки держави, під якою розуміють захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах «...міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, ... соціальної політики та пенсійного забезпечення, ... та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам».

При цьому виділяють такі основні загрози: неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб; загострення демографічної кризи.

Конституцією України [7] визначено, що Президент України забезпечує національну безпеку і здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави. «Концепцію національної безпеки України», було ухвалено Верховною Радою України ще у 1997 р., далі, Указом Президента України № 105/2007 від 12 лютого 2007 р. було вперше затверджено Стратегію національної безпеки України, оновлений варіант якої затверджено Указом Президента України № 389/2012 від 08.06.2012.

В новій редакції стратегії національної безпеки «Україна у світі, що змінюється» серед актуальних загроз національним інтересам і національній безпеці України визначено й соціально-демографічну кризу, яка проявляється в скороченні чисельності населення через погіршення його здоров'я, низьку якість життя, недостатній рівень народжуваності, високу смертність, а також відтік громадян України за кордон; поширенні соціальних хвороб, зокрема наркоманії, алкоголізму, туберкульозу, ВІЛ-СНІДу, епідемій, небезпечних інфекційних захворювань; зростанні дефіциту трудових ресурсів, старінні населення, низькій економічній активності і недооцінці реальної вартості робочої сили [10].

Саме тому, означений документ пропонує шляхи, спрямовані на подолання диспропорцій у соціально-гуманітарній сфері, до яких віднесено [10]:

- створення економічних і соціальних умов для підвищення рівня народжуваності та зниження рівня смертності, зменшення відтоку населення за кордон, повернення трудових мігрантів в Україну;
- забезпечення відповідності національного ринку освітніх послуг перспективним потребам суспільства і держави у трудових ресурсах необхідної кваліфікації;
- створення доступної, високоякісної та ефективної системи медичної допомоги, боротьби із соціально небезпечними захворюваннями, здійснення протиепідемічних заходів;
- зниження рівня соціального та майнового розшарування населення, наближення системи соціальних гарантій до принципів і норм держав - членів ЄС;
- подальше реформування пенсійної системи, підвищення ефективності соціальних гарантій для найбільш уразливих верств населення;
- впровадження заходів щодо запобігання та подолання бездомності, безпритульності;
- запобігання поширенню пропаганди екстремізму, насильства, ксенофобії, релігійної нетерпимості, моральної розбещеності.

Питання, які стосуються соціально-демографічних загроз національній безпеці, висвітлено також в: стратегії «Україна – 2015: Національна стратегія розвитку», яка розроблена Громадсько-політичним об'єднанням «Український форум» [8]; стратегії економічного і соціального розвитку України

(2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції»[9].

Очевидна важливість соціально-демографічної сфери в забезпеченні національної безпеки держави дозволяє говорити про демографічну безпеку держави, під якою науковці [11,12] пропонують розуміти стан захищеності особи, суспільства та держави від реальних і потенційних демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток України відповідно до її демографічних інтересів. В «Методиці розрахунку рівня економічної безпеки» [13] вказано, що економічна безпека України є головною складовою національної безпеки держави. Складовими ж економічної безпеки є: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека [13].

Згідно [13], під демографічною безпекою розуміється такий стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України, а соціальна безпека – це такий стан розвитку держави, при якому держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз.

З вищезазначеного можемо зробити висновок, що велику роль в забезпеченні національної безпеки держави відіграє стан соціально-трудових відносин та праці в цілому, що й обумовило вибір теми дослідження та його актуальність на даному етапі. Визначення наявності загрози з цього боку доцільно

здійснювати на основі аналізу статистичних даних щодо демографічних показників.

Вважаємо, що питанню чисельності населення держава повинна приділяти максимальну увагу, адже демографічна криза в Україні вже відчувається досить гостро. За 20 років незалежності постійне населення України скоротилося з 51556,5 тис. осіб до 45782,6 тис. осіб (або на 5773,9 тис. осіб) і, як бачимо з рис. 1, дана тенденція неухильно продовжується, хоча й темп скорочення зменшився. При цьому змінювалася й вікова структура постійного населення України в сторону старіння. Порівнюючи дані 1990р. та 2012р. встановлено такі зміни: чисельність вікової категорії від 0 до 15 років скоротилася з 23% до 15%, відповідно зросла категорія осіб віком понад 65 років з 12 % до 15% та категорія людей у віці від 15 до 64 років з 65% до 70%. Можна зробити висновок, що якщо не зміниться ситуація, то 15% населення повинні будуть утримувати 70% осіб найстаршої вікової категорії. Депопуляція населення України викликана двома основними факторами – природнім скороченням, внаслідок переважання смертності над народжуваністю, та міграцією населення, особливо негативний вплив має міграція населення у працездатному віці, в т.ч. «відтік умів».

Як бачимо з рис. 2, природній приріст населення, починаючи з 1991р. має від'ємне значення і його пік досягається в 2001р. (-369,5 тис. осіб), але починаючи вже з 2004-2005р., коли в дію вступили соціальні програми щодо сприяння зростання народжуваності, розмір від'ємного приросту населення скорочується, так в 2011р. він становить -162 тис. осіб.

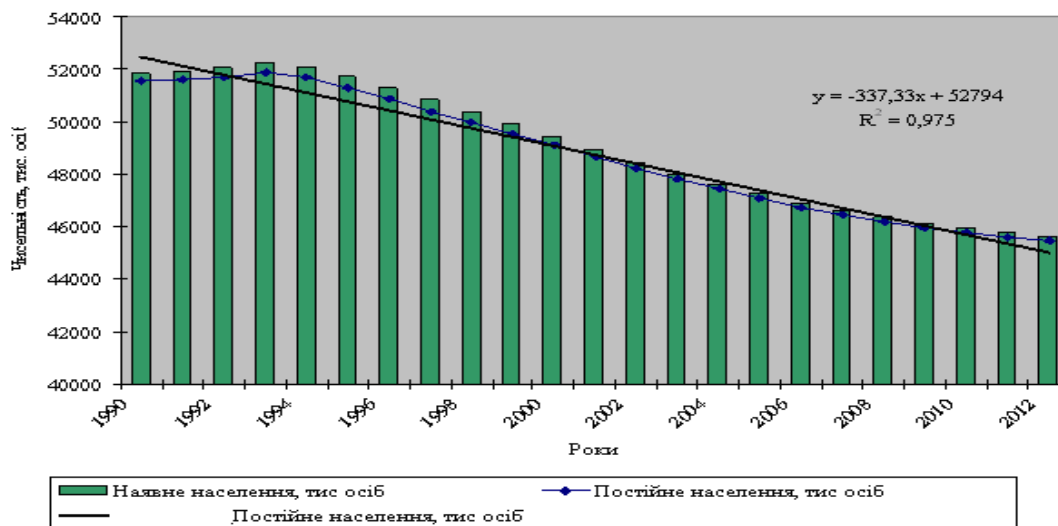

Рис. 1 Динаміка чисельності наявного та постійного населення України, тис. осіб [5]

За коефіцієнтом смертності Україна знаходиться на 18 місці серед країн світу [6]: кількість померлих становить 14,5 осіб на 1000 населення проти 11,0 осіб народжених в 2011р. Для порівняння: у країнах ЄС показник смертності — 6,3 (на 1000 осіб).

За показником смертності населення Україна випередила не лише країни ЄС, а практично всі країни колишнього СРСР [4]. При цьому, смертність української молоді втричі перевищує відповідний показник у європейських країнах, а, зокрема,

смертність від алкоголю — в 16 разів. В Росії, де також за висока смертність серед молоді, створено спеціальну структуру, яка вивчає причини такої ситуації [4].

Автори Національної стратегії розвитку [8], також наголошують, що на фоні загальної депопуляції,

випереджаючими темпами відбувається зменшення чисельності населення економічно активного віку — 20–64 років, що веде до скорочення сукупної пропозиції робочої сили на ринку праці та зростання питомої ваги непрацюючого населення.

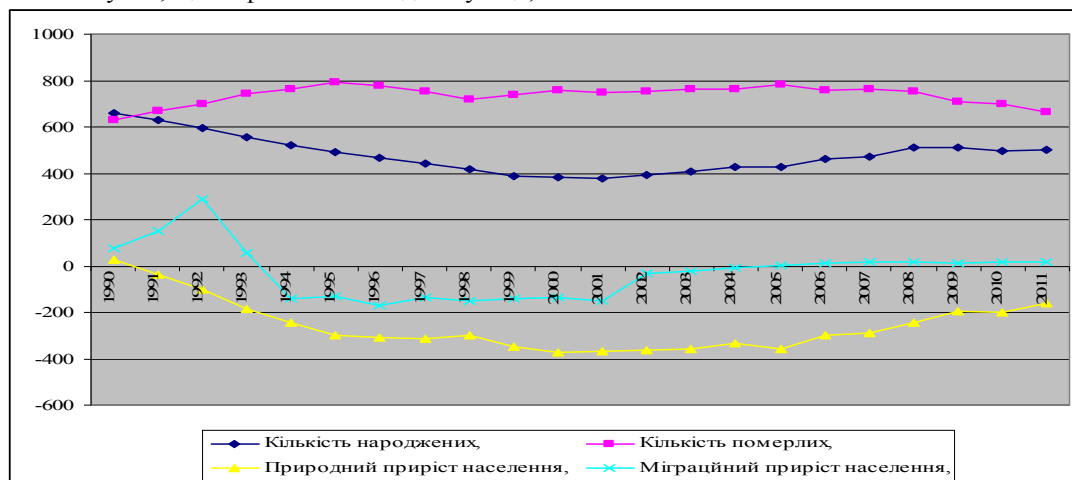

Рис. 2 Динаміка природного та механічного руху населення, тис. осіб [5]

В умовах скорочення чисельності робочої сили, необхідно орієнтуватися на покращання якості трудових ресурсів. Це повинно проявлятися в поліпшенні стану здоров'я, зменшенні хронічних захворювань, зниженні передчасної смертності, підвищенні рівня професійної підготовки, формуванні настанов на власну відповідальність за своє майбутнє.

Даний рисунок 2 також демонструє значне скорочення населення України через міграцію в 1993–2002р.р., але починаючи з 2005р. відбувається міграційний приріст населення України (+4 тис осіб), а в 2011р. вже +17,0 тис осіб. Це є досить дивним, як для країни в якій від'ємне значення міграційного міждержавного приросту спостерігалось майже п'ятнадцять років і лише останні шість років спостерігається позитивний міграційний приріст. Але й він, на наш погляд, обумовлений в'їздом на територію нашої держави представників Туркменістану, Таджикистану, Китаю, тощо. В той час, як українці не повертаються із «заробітчанства». На жаль, дані офіційної статистики не враховують всю нелегальну міграцію українських заробітчан, яка за оцінками різних експертів показує, що загальна кількість українських громадян, які працювали за кордоном коливається в межах від чотирьох до семи мільйонів або 19,5–34,1 % економічно активного населення працездатного віку [1]. Найбільшими центрами офіційного працевлаштування українців в Західній Європі є Німеччина, Франція, Великобританія, Португалія, Словаччина, Іспанія та Греція, які за оцінками Держкомстату приймають до 30% всіх легальних емігрантів [2]. Крім того, за останні роки збільшився потік емігрантів до сусідньої нам Росії, що за останній період робить її основним реципієнтом робочої сили [1].

У більшості випадків вважається, що за кордон виїжджають переважно люди, що не мають вищої освіти та працюють за кордоном на роботах, які не вимагають високої кваліфікації, але це не так. Переважна більшість працівників — це молодь, яка після закінчення ВНЗ, не знайшовши роботу за фахом, або будь-яку роботу в Україні, шукають джерело доходів за кордоном. Тим самим вони втрачають свою кваліфікацію, знання зі спеціальності, які отримали в Україні тобто, інтелектуальний потенціал нації скорочується і кількісно, і якісно, і негативно впливає на інноваційну та демографічну безпеку держави. Крім того, що люди з вищою освітою втрачають свої інтелектуальні надбання працюючи на роботах з низькою кваліфікацією, існує категорія працівників, які є цікавими для закордонних працевлаштувачів саме як носії інтелектуальних знань (вчені, викладачі, спеціалісти в галузі медицини та високих технологій). Втрати у сфері науки унаслідок відпливу кращих українських умів за кордон оцінюється нині в сумі, що перевищує 1 млрд. доларів на рік [2]. Очевидно, що держава, розробляючи програми щодо стимулювання народжуваності, зовсім випускає з виду проблему міграції працездатного населення, тим самим збільшує загрозу національній безпеці України.

Проаналізовані вище показники смертності та народжуваності безпосередньо впливають на тривалість життя населення, яка за офіційними даними статистики має тенденцію до зростання. За даними [4] наша країна посідає 150-те місце серед 193 країн світу за показником середньої тривалості життя. Очікувана середня тривалість здорового життя в Україні 59,2 року, в країнах ЄС — 67. Кожен десятий українець не доживає до 35 років, а кожен четвертий — до 60;

смертність чоловіків працездатного віку перевищує аналогічний показник навіть у країнах, де національний продукт у 4,6 разу нижчий, ніж в Україні.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Демографічна складова національної безпеки має важливе значення, але сучасна ситуація в соціально-демографічній сфері є кризовою. Її виправлення повинно носити комплексний характер: збільшення народжуваності, скорочення міграції українців та приріст міграційного сальдо за рахунок повернення на батьківщину заробітчани, підвищення тривалості життя людей внаслідок зростання якості життя, забезпечення їх роботою та достойною заробітною платою. Вирішення зазначених в статті проблем потребує системного підходу на всіх рівнях влади за вказаними напрямками. Це потребує подальших досліджень та розробок в цій сфері.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Державна політика в галузі міграції потребує вдосконалення // Голос України. - 2010. - №9 (4759) - С.4-5;
- 2 Дахно І.І., Міжнародна економіка: Навч. посіб. / І.І. Дахно, Бовтрук Ю.А. – К.: МАУП, 2002. – 216 с.;
- 3 Закон України «Про основи національної безпеки» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>;
- 4 Лобенко А., Курік М. Школяреві — атестат здоров'я // «Дзеркало тижня. Україна» №28, 17 серпня 2012, [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://dt.ua/HEALTH/shkolyarevi_atestat_zdorovya_-107185.html;

5 Укрстат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>;

6 Томенко М. Україна: країна здорових людей чи держава спортивних дорогобудів?! //Українська правда, 18 квітня 2012, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2012/04/18/6962905/>;

7 Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>;

8 Україна – 2015: Національна стратегія розвитку. – К.: Громадсько-політичне об'єднання «Український форум», 2008. – 74 с.;

9 Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції». – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.;

10 Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» затверджена Указом Президента України № 389/2012 від 08.06.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/project-Litvinenko-dcd38.pdf>;

11 Хомин О.Й. Методика розрахунку демографічної безпеки // «Вісник економіки транспорту і промисловості» №29 – 2010. – с. 188-191;

12 Качан О., Турчин Я. Вплив демографічних процесів на національну безпеку держави // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, вип. 21. – 2009. – с. 85-91;

13 Методика розрахунку рівня економічної безпеки України затверджена Наказом Міністерства економіки України № 60 від 02.03.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/publish/article?art_id=97980.

Рецензент д.е.н., професор ХНУБА Іванілов О.С.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.

УДК 336.145.2

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИТРАЧАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Косарева І.П., к.е.н., доцент (ХІФ УДУФМТ)

Розглянуто напрямки підвищення ефективності видатків бюджету за допомогою переходу від системи управління витратами до системи управління результатами, що підвищить якість надання суспільних послуг в умовах обмеженості фінансових ресурсів.

Ключові слова: управління витратами, управління результатами, планування, видатки, бюджетні кошти, система контролю, програмно-цільовий метод, агреговані видатки.

НАПРАВЛЕННЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАСХОДОВАНИЯ СРЕДСТВ МЕСТНОГО БЮДЖЕТА

Косарева И.П. к.э.н., доцент (ХИФ УГУФМТ)

Рассмотрены направления повышения эффективности расходов бюджета с помощью перехода от системы управления расходами к системе управления результатами, что повысит качество предоставления общественных услуг в условиях ограниченности финансовых ресурсов.